

PUTOVANJE KROZ NIGDINU JOURNEY THROUGH NOWHERE

Nikola Stojadinović, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad*

Oblast – SCENSKA ARHITEKTURA I DIZAJN

Kratak sadržaj – *Master umetnički rad* Putovanje kroz nigdinu ispituje i istražuje fenomen putovanja kroz nepoznat, neizvestan prostor. Govoreći o putovanju ovde ne govorimo o unapred planiranom putovanju kroz neki fizički prostor ili stvarni svet, ovde govorimo o oniričkom putovanju, putovanju u unutrašnji svet samog putnika - putnika sanjara. Ovde se radi, dakle, o oniričkom iskustvu - budnom sanjarenju, zadiranju u užareno središte bića. Međutim, kako i sami snovi svoje uporište imaju u stvarnosti, tako je i ovo putovanje prožeto nitima stvarnosti. Ishod istraživanja je umetničko delo scenskog dizajna, višemedijska prostorna instalacija realizovana u prostoru kompleksa stare Ranžirne stanice, gde se intmini, unutrašnji svet snova konačno sudario sa stvarnim, opipljivim svetom.

Gljučne reči: *nigdina, putovanje, sanjarenje, voda, prag*

Abstract – *The Master's thesis Journey through nowhere examines and explores the phenomenon of traveling through an unknown, uncertain space. When we talk about traveling, we are not talking about a pre-planned journey through some physical space or the real world, we are talking about an oneiric journey, a journey into the inner world of the traveler himself - the daydreaming traveler. This is, therefore, about an oneiric experience - daydreaming, penetrating into the glowing center of being. However, just as dreams themselves have their foothold in reality, this journey is permeated with threads of reality. The outcome of the research is an artistic work of scene design, a multimedia spatial installation realized in the space of the old Marshalling yard complex, where the intimate, inner world of dreams finally collided with the real, tangible world.*

Keywords: *nowhere, travel, daydreaming, water, threshold*

1. UVOD

Tokom prethodnog istraživanja, koje sam naslovio *Arhitektura kao sentiment usamljenosti i melanholije*, tragao sam za prostorima koje obavlja melanholična atmosfera, za arhitekturom koju ispunjava osećanje usamljenosti. Kroz taj proces, praćen oblakom čežnje (za putovanjem), video sam sebe u svom domu, u svom rodnom gradu. Tako je nastala priča o svetioničaru koji živi na pustom ostrvu sa svojim magarcem i drvetom limuna, upravljajući svetionikom i brinući o njemu.

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bila prof. dr um. Tatjana Dadić Dinulović.

Ta priča jeste polazišna tačka ovog istraživanja, ili možda tačnije - ovim istraživanjem ta priča se nastavlja.

Scenska slika koja se predstavlja publici kroz rad je arhetipska slika intimne neizmernosti, a priča iz koje se rađa ta slika podrazumeva obuhvatanje mitskih struktura ali i struktura ličnog mita koji se duboko dotiče svih ljudi [1].

2. TEORIJSKO ISTRAŽIVANJE

Putovati znači *ići, odlaziti u udaljene krajeve; kretati se, hodati ili voziti se kakvim prevoznim sredstvom dalje od stalnog mesta boravka, (euf.) odlaziti sa ovog sveta, umirati* [2], dok je nigdina dalek, nepoznat kraj, prostor nabijen *neizvesnošću* [2]. U nastavku teorijskog istraživanja pokušaću da opipam i dublje razumem ove pojmove. Takođe, jedan deo teorijskog istraživanja posvetiću snovima, sanjarenju i materijalnoj imaginaciji, jer ću upravo sanjarenjem (o vodi) prekoračiti prag i zakoračiti u nigdinu.

2.1. O putovanju

Na početku istraživanja bilo mi je jasno da moram uspostaviti nekakvu šemu ili strukturu tog putovanja, da moram definisati njegove stanice. A onda sam otkrio monomit, već uspostavljenju strukturu koja obuhvata sve mitove, različite priče o raznim herojima i njihovim putovanjima, a uspostavio ju je Džozef Kembel (*Joseph Campbell*) u svojoj knjizi *Heroj sa hiljadu lica*. U poglavlju *Ključevi*, Kembel ukratko opisuje celo putovanje heroja: „*Mitološki heroj, krenuvši iz svoga skromnog doma ili zamka, namamljen je, zaveden ili dobrovoljno korača ka pragu pustolovine. Tamo sreće senovito biće koje čuva prolaz. Heroj mora da porazi ili pridobije tu silu i živ prođe ka kraljevstvu tame [...]. Posle praga heroj putuje kroz svet nepoznatih, ali neobično bliskih sila, od kojih ga neke stavljaju pred ozbiljnu pretnju (iskušenja), a neke mu daju magičnu pomoć (pomagači). Kada stigne do nadira mitološkog kruga, prolazi kroz najteže iskušenje i zadobija nagradu. Ovaj trijumf može biti predstavljen kao herojevo seksualno spajanje sa boginjom-majkom sveta (sveto venčanje), njegovo priznanje zadobijeno od oca-stvoritelja (izmirenje sa ocem), njegovom divinizacijom (apoteoza), ili pak - ukoliko su sile neprijateljski nastrojene prema njemu - njegovom krađom blagodeti po koju je došao (krađa neveste, krađa vatre); zapravo, reč je o širenju svesti, a time i bića (prosvetljenje, transfiguracija, oslobađanje). Poslednji čin je povratak. Ukoliko su sile blagoslovile heroja, on sada kreće pod njihovom zaštitom (emisar); ako nisu, beži i biva gonjen (beg sa promenom oblika, beg sa raznim preprekama).*

Na pragu povratka transcendentalne sile moraju ostati iza njega; heroj se pojavljuje iz kraljevstva mrtvih (povratak, uskrsnuće). Blagodat koju sa sobom donosi obnavlja svet (eliksir)“ [3].

2.2. O snovima, sanjarenju i materijalnoj imaginaciji (vode)

Ovo putovanje je oniričko, biće sanjari, nepokretno i samo, težeći da dosegne neizmjerne daljine: „Neizmernost je u nama. Svezana je za neku vrstu ekspanzije bića koju život obuzdava, koju predostrožnost zaustavlja, ali koja se nastavlja u samoći. Čim smo nepokretni, mi smo drugde; sanjamo u jednom neizmernom svetu. Neizmernost je kretanje nepokretnog čoveka. Neizmernost je jedno od dinamičkih obeležja mirnog sanjarenja“ [4].

Sanjar tako napušta poznati svet, u kojem vreme teče kako teče i u kojem je sve onako kako nam se čini, i sanjari o beskrajnosti. *Putovanje kroz nigdinu* jeste odlazak u nepoznato, a to nepoznato, ispostaviće se na samom vrhuncu tog putovanja, jeste potpuno prepuštanje vodi: „Zapravo, više od bilo kog drugog fizičkog događaja, skok u more pojačava odjeke opasne inicijacije, neprijateljske inicijacije.

On je jedina tačka, razumna slika skoka u nepoznato koja se može doživeti. Nema drugih stvarnih skokova koji su istovremeno i skokovi u nepoznato. Skok u nepoznato je skok u vodu. [...] Kada jedan tako apstraktan izraz kao što je „skok u nepoznato“ nađe svoj jedini razlog u stvarnom iskustvu, to je očigledan dokaz psihološke važnosti ove slike. [...] Na ovom primeru možemo da shvatimo koliki psihološki značaj može dobiti jedan konkretno toliko istrošen izraz kao što je „skok u nepoznato“ kada ga materijalna imaginacija vrati njegovom elementu“ [5].

2.3. O nigdini

Prostor nigdine, osim što je neizvestan, dalek i nepoznat, tumačim i kao granični prostor ili međuprostor.

Tatjana Dadić Dinulović ovaj prostor definiše na sledeći način: „U odnosu na razmatranje oblasti scenskog dizajna, granični prostor možemo da odredimo kao prostor graničnog stanja svesti, tj. prostor koji podržava, prati ili generiše neko granično stanje imaginacije.

Ovo se odnosi na realni fizički prostor, medijsku prezentaciju fizičkog prostora, na virtuelno ili sajberprostorno okruženje, kao i apstraktni prostor imaginacije. Granični prostor je, tako, prostor artikulacije nekog graničnog stanja“ [6].

3. STUDIJE SLUČAJA

3.1. Drugi grad

Ajvaz nam, na samom početku otkriva gde se nalazi granica našeg sveta: „Granica našeg sveta nije udaljena, ne proteže se na horizontu i po dubinama; blede svetluca u najtešnjoj blizini, a u sivilu ivica našeg najintimnijeg prostora stalno zavirujemo, a da toga nismo ni svesni, u drugi svet“ [1].

Često ćemo nailaziti na tragove tog drugog, nepoznatog sveta u našem svetu, često će ti tragovi biti upravo vodena stvorenja. Često ćemo dotaći zidine tog drugog sveta upravo kada se ukrcamo u voz koji smo dugo čekali.

3.2. Stalker

Stalker, film u režiji Andreja Tarkovskog, oslikava putovanje tri čoveka kroz Zonu, tajanstveno mesto kom je pristup zabranjen, mesto odsečeno od ostatka sveta, mesto katastrofe i radijacije - zatvoreno nuklearno postrojenje. Oni koji prodru u Zonu, rizikuju da se zauvek izgube u njoj. Njen širi društveni prostor je Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika, u periodu koji prethodi njegovom raspadu. Tri čoveka, od kojih je jedan pisac, drugi naučnik, a treći - Stalker, koji poznaje Zonu i koji ih vodi na tom putovanju, odlaze u potragu za *Sobom*.

Ta soba nije neka obična soba, to je soba u kojoj se ostvaruju one najdublje i najskrivnije želje čoveka. Stalker tada kaže svojim saputnicima: „Zona je veoma komplikovan sistem zamki, i sve su smrtonosne. Ne znam šta se ovde dešava u odsustvu ljudi, ali čim se neko pojavi, sve se pokreće. Stare zamke nestaju, a pojavljuju se nove. Sigurna mesta postaju neprohodna. Put je u jednom trenu lak, u drugom postaje beznadežno zapetljan. To je Zona. Može izgledati čak i hirovito, ali to je ono što smo napravili sa našim prisustvom. Dešavalo se da su ljudi morali da stanu na pola puta i da se vrate nazad. Neki od njih su i umrli na samom pragu sobe. Ali sve što se ovde dešava ne zavisi od Zone, već od nas!“

3.3. Kafka na obali mora

Kafka Tamura putuje vozom: „Lica prislonjenog uz prozor budno posmatram nepoznati predeo. U mojim očima svaki detalj izgleda sveže“ [7]. Dok tako putuje, kroz prozorsko staklo voza vidi prizore nepoznatog predela, i prvi utisak koji putnik dobija na ovom putovanju jeste utisak svežine, a verovatno nije slučajno ni što je jedan od prvih detalja tog predela koji primeti upravo (prohladna) voda: „Voda rečnog toka koji krivuda kroz ravnica je prohladna, a jedna čistina sva je obrasla zelenom letnjom travom. Uz prugu stoji pas i pogledom prati voz koji prolazi. Dok posmatram te prizore, srce mi se ponovo zgreje i u mene se vraća mir. Sve je u redu, udahnem duboko govoreći sebi. Nemam drugog izbora sem da idem napred“ [7]. Ovo putovanje je istovremeno i putovanje duše, profesor Cikujama nam to nagoveštava:

„Pao mi je na pamet izraz „putovanje duše“. Da li vam je poznat? Znae ono što se često spominje u japanskim pričama iz davnina - duša privremeno napušta telo, prelazi dug put i odlazi nekud daleko da bi obavila nešto važno, pa se potom vraća u svoje telo“ [7].

Kao što na dnu mora postoji neki morski svet, za nas skriven i misteriozan, tako: „Uz ovaj naš svet u kome živimo uvek postoji jedan drugi svet. U njega možeš zaći do određene granice. Možeš se odatle i vratiti bez ikakvih posledica. Ako si pažljiv, naravno. Ali, kad prođeš određenu tačku, odande se više nikad ne možeš vratiti. Više ne znaš put do kuće. Šuma je lavirint“ [7]. A taj lavirint se nalazi unutar svakog od nas, doslovno i metafizički.

3.4. Čarobnjak iz Oza

Čarobnjak iz Oza, film Viktora Flemiga (*Victor Fleming*), snimljen po istoimenoj knjizi Frenka Bauma (*L. Frank Baum*), prati Doroti na putovanju do čarobne zemlje Oz.

Ovo putovanje je bilo putovanje na kom su otkrili da su ono za čime su oduvek čeznuli, oduvek posedovali, samo su morali da nauče da u to veruju. Isto tako, Doroti je sve vreme imala moć da se vrati kući. To će joj otkriti Veštica sa Severa, tokom njihovog poslednjeg susreta u Smaragdnom gradu. Ono što je ona morala da nauči jeste da: „Ako ikada ponovo odem da tražim želju svog srca, neću tražiti dalje od svog sopstvenog dvorišta, jer ako nije tamo, nikada je stvarno nisam ni izgubila.“ Sve što joj je preostalo da uradi je da se oprostí od svojih prijatelja, da zatvori oči, tri puta kucne petama svojih crvenih cipelica i uz reči 'ne postoji mesto kao što je dom' vratiće se kući.

4. UMETNIČKO ISTRAŽIVANJE

Tokom umetničkog istraživanja nastao je narativ *Putovanja kroz nigdinu*. Njemu je prethodilo kreiranje table vizuelnih inspiracija i asocijacija iz sveta filmova, serija, i vizuelne umetnosti. Taj proces mi je pomogao da identifikujem dvanaest tačaka putovanja i dvanaest stanja koja za te tačke vezujem. Nakon napisanog narativa bavio sam se njegovom analizom, izdvojio sam zvučne i svetlosne slike, napravio sam spisak rekvizite, i identifikovao realni vremenski okvir tog putovanja. Sve to mi je pomoglo da na kraju dođem do koncepta umetničkog rada.

4.1. Tabla vizuelnih inspiracija i asocijacija

Kroz proces nastanka table vizuelnih ispiracija i asocijacija, identifikovao sam dvanaest tačaka svog putovanja, zasnovanih na monomitu Džozefa Kembela, i dvanaest stanja koja vezujem za svaku tačku tog putovanja: 1. poziv na avantru - čežnja, 2. odupiranje pozivu - nepomičnost, 3. natprirodna pomoć - poverenje, 4. prelezak prvog praga - strah, 5. kitova utroba - hrabrost, 6. put iskušenja - prepuštanje, 7. prilaz najdubljoj pećni - tenzija, 8. poslednje iskušenje - iscrpljenost, 9. najviši dar - blaženstvo/neizmernost, 10. povratak - dezorijentisanost, 11. prelazak praga povratka - seta, 12. kraj putovanja - buđenje.

4.2. Narativ

Putovanje kroz nigdinu

...Kad god bi kroz prozorsko okno do mog uha doprla ta bučna simfonija osetio bih kako kazaljke na časovniku uspore svoje kretanje, a ja bih u tim usporenim trenucima negde oputovao. Prozorsko okno kroz koje bih posmatrao voz kako se tromo kreće po šinama sa druge strane livade na trenutak bi postalo veliki prozor voza kroz koji bi mi se pred očima predstavili do tada nepoznati prizori i pejzaži...

4.3. Analiza narativa - zvuk, svetlo, vreme, rekvizita

Ako govorimo o širem kontekstu mesta na kojem živim moglo bi se reći da ono pripada maloj industrijskoj zoni. U okolini moje kuće nalazi se nekoliko firmi sa svojim radionicama, skladištima i kancelarijama. Tokom radnih dana od sedam časova ujutru do petnaest časova sa druge strane zidova kuće mogu se čuti ljudi, automobili i razna druga prevozna sredstva, glasna muzika koja dopire sa nekog zvučnika, mašine.. Tokom tog perioda ja uglavnom i ne gledam kroz prozore kuće, osim onog što mi pruža pogled na livadu, a i na te zvuke i ne obraćam mnogo

pažnje. Nakon petnaest časova, a posebno vikendom, sve utihne, sve se umiri. Tada livada počne da živi. Na njoj se mogu ugledati zečevi, fazani, lisice, vrane, mnoštvo vrana raspoređenih po celoj livadi. Ali ne čine je samo životinje živom, ona živi i sama. Živi i menja se sa godišnjim dobima. Drage su mi slike livade pod snegom, i one dok pljušti kiša a nad njom su nadvijeni sivi oblaci iz kojih seva i grmi, ali najdraže su mi one slike livade, kada se proleće povlači i dolazi leto, pa livadu pokriju crvene bulke, dok sa druge strane prolaze vozovi.

Dok sam sedeo u vozu sklopljnih očiju razmišljao sam o plavoj ptici sa žice za napajanje. Sedeo sam u vozu i mislio o slobodi. Dok sam plivao sa plavim kitovima, dok se moja koža natapala vodom, dok je voda čistila moja pluća i dok je moje telo tonulo u bezmerne dubine, pronašao sam slobodu. Daleko od površine usnuo sam najdublji san, moguć samo onda kada strah napusti kosti.

Pod prstima osećam materijal natopljen pričama raznih ljudi sa različitih mesta, iz različitih vremena. Osećam zimu, leto, proleće i jesen, osećam kiše i osećam sunčeve zrake. U njega je utkan vrtlog razgovora, utkani su suze i osmesi. Na trenutak pod prstima osetim nežnost, a kada mi ruka zađe u dubinu tog materijala kao da je proguta čvrsta čeljust iz koje dopiru vrisci i jecaji. Na svakom prstu izraste po jedan nos, jedna usta, jedan par ušiju i očiju. Moji prsti se i sami gube, oni samostalno putuju tim svetovima.

4.4. Koncept rada

Putovanje kroz nigdinu je višemedijska prostorna instalacija koja ispituje i istražuje fenomen putovanja kroz nepoznat, neizvestan prostor. Jedan deo rada čini narativni foto-esej. Fotografije bi bile postavljene tako da istovremeno markiraju prostor u čijem središtu bi se nalazio sto. Na fotografijama se susreću poznato i nepoznato, stvarno i snoliko, prirodno i onostrano, u tom smislu, sve ono nepoznato, snoliko i onostrano biće (do)dato fotografijama putem računarskih programa za obradu fotografija. Sto je mesto na kojem ovo putovanje počinje, ali i na kojem se ono završava.

Na stolu, u fiokama i na policama, bi se nalazili artefakti - fragmenti putovanja; predmeti koji su putnika podstakli da krene na oniričko putovanje, i predmeti koje je sa tog putovanja doneo kući sa sobom. Takođe, na stolu bi se nalazila i pisaća mašina sa zadenutim papirom na kojem bi bila iskucana priča o ovom putovanju, jer se ovo putovanje i ostvarilo kroz sanjarenje praćeno pisanjem. Taj tekst uvodi publiku u sanjarenje i šalje ih na sopstveno putovanje.

5. UMETNIČKI RAD

5.1. Lokacija

Tragajući za prostorom u koji bih smestio svoj rad, tragao sam za prostorom kao što je Zona, prostorom koji u sebi krije mesto kao što je ona magična soba. Urušeno, napušteno, opasno i zaboravljeno mesto, ali i mesto koje je tu, pred našim očima, koje nije čak ni toliko teško otkriti, ali je ipak dobro skriveno. Mesto koje nije teško otkriti, ali je teško prodreti u njega, mesto koje odobrava pristup samo pojedinima. Tako sam odlučio da to bude kompleks stare Ranžirne stanice u Novom Sadu, izgrađen

1911. godine na granici između Novog Naselja i Detelinare. Konkretnije, prepoznao sam proctor Okretnice, kružnog oblika, obavijen prostorom Ložionice, polukružne osnove, kao prostor kojem moj rad pripada.

5.2. Dramaturgija rada

Publika dobija pozivnicu i mogućnost da rezerviše svoju kartu za Putovanje kroz nigdinu. Vrata kapije otvoriće se sa punim mesecom, 3. jula u sumrak, i u istom tom periodu, na granici dana i noći, otvaraće se i naredna dva dana. Publiku na ulazu u kompleks stare Ranžirne stanice dočekujem ja, i svakome posetiocu dajem njegovu personalizovanu kartu. Sa mnom na ulazu ja imam svoj kofer, a kofer je u stvari torba od pisaće mašine. Iz nje se čuju zvuci pisanja. Time sam hteo da napravim vezu između onog *ja* koje dočekuje putnike na kapiji, sa onim *drugim ja* koje ih čeka u prostoru Okretnice. Posetioci tako postaju putnici i oni nastavljaju svoje putovanje kroz kompleks stare Ranžirne stanice do Okretnice. Na tom putu, osim što ih sam ambijent uvodi u rad, oni u svojim kartama pronalaze nagovešaje onoga što će zateći kada stignu do cilja. Osim toga, tu je i uputstvo, možda tačnije, pravilnik ponašanja koji posetioci treba da poštuju kako bi bezbedno, i bez narušavanja prirode ambijenta u kom su se zatekli, sa poštovanjem prema njemu, stigli do odredišta. Svaka grupa putnika ima pola sata da ode na putovanje, i da se sa njega vrati.

5.3. Izvođenje rada

Izvođenje rada Putovanje kroz nigdinu dogodilo se unutar kompleksa stare Ranžirne stanice u periodu od 3. jula - 5. jula 2023. godine, u pet termina u trajanju od po pola sata u periodu od 18:30h - 21:00h.

Video snimak sa izvođenja rada može se pogledati na sledećem linku: <https://vimeo.com/865522341>

Slika 1. Fotografija sa izvođenja rada, autor fotografije: Edvard Winters

5.4. Precepcija i recepcija rada

Četrdeset i dvoje putnika se otisnilo na Putovanje kroz nigdinu, od kada se plava kapija stare Ranžirne stanice otvorila, sve dok se nije ponovo zatvorila. Ono što je meni značajno, a tiče se publike, jeste njihova percepcija prostora Okretnice, odnosno kontrolne kabine, u koju sam postavio rad, neki su ga protumačili kao vagon, neki kao piščevu sobu.. Takođe, mene koji sam čekao svoju publiku na ulazu u kompleks stare Ranžirne stanice, neki su videli kao konduktera, ili vodiča, a neki jednostavno,

kao prijatelja. Fotografije kojima sam predstavio slike svog sanjarenja neki su protumačili kao zaboravljenja sećanja, što mislim da je isto važna tema, mislim da su snovi i sećanja nerazdvojni kada govorimo o unutrašnjem svetu jednog bića. Dragoceno mi je i što se svačije iskustvo i percepcija rada razlikovala i u odnosu na poruku koju sam svakome ostavio unutar putničke karte. Još jedno važno zapažanje jeste da je publika iskoristila sve vreme koje je imala, pre nego što se sa putovanja vratila, što je bilo suprotno mojim očekivanjima, pretpostavljam da je tačno ono što je Bašlar napisao: „Nikad ne stižemo do dna sadučeta. Postoji li način da se bolje izrazi beskrajnost intimne dimenzije?“ [4].

3. ZAKLJUČAK

Ponekad je dovoljan pogled kroz prozorsko staklo u jednostavan pejzaž koji se prostire u daljini tog pogleda da bi smo otišli na dugo priželjkivano putovanje i tako otkrili nepoznate pejzaže skrivene u tami naših bića. Anjes Varda (*Agnès Varda*) je rekla: „Kad bi smo otvorili ljude, našli bi smo pejzaže“. Mislim da je to ono što se ovde dogodilo. U svima nama čuči neki zov iz divljine koji postaje sve glasniji, sve dok ne postane toliko glasan da ga naše uši više ne mogu ignorisati.

Tokom putovanja kroz te unutrašnje pejzaže osećaj usamljenosti me nije napuštao. Ulaskom na staru Ranžirnu stanicu to osećanje me je povelu do male kontrolne kabine Okretnice, prostora u kom sam prepoznao dom svojih sanjarenja. Sada mi se sve više čini da, iako ovo nije putovanje koje se planira unapred, ono ipak jeste deo nekog predskazanja. Ovaj proces je tekao kao što teče voda, iz dubine zemlje, pa od izvora do nekog dubokog jezera. I na kraju, taj osećaj usamljenosti je skoro potpuno nestao, svako ko je prošao kroz kapiju stare Ranžirne stanice postao je moj saputnik na ovom putovanju, više nisam bio sam, i nepoznato je postalo poznato, nemoguće je postalo moguće.

4. LITERATURA

- [1] Mihal Ajvaz: *Drugi grad*, Clio, Beograd, 2011.
- [2] Milica Vujanić i drugi: *Rečnik srpskog jezika*, Matica Srpska, Novi Sad, 2007.
- [3] Džozef Kembel: *Heroj sa hiljadu lica*, Stylos, Novi Sad, 2004.
- [4] Gaston Bašlar: *Poetika prostora*, Gradac, Beograd, 2005.
- [5] Gaston Bašlar: *Voda i snovi*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci, 1998
- [6] Tatjana Dadić Dinulović: *Scenski dizajn kao umetnost*, Clio, Beograd, 2017
- [7] Haruki Mukarami: *Kafka na obali mora*, Geopoetika, Beograd, 2014.

Kratka biografija:

Nikola Stojadinović rođen je 16.9.1998. godine u Novom Sadu. Osnovne studije Scenske arhitekture, tehnike i dizajna na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu završio je radom *Arhitektura kao sentiment usamljenosti i melanholije* 2021. godine. Master rad na temu *Putovanje kroz nigdinu* iz oblasti Scenske arhitekture i dizajna odbranio je na Fakultetu tehničkih nauka 2023. godine.

kontakt: nikolas245@gmail.com